

It is noted that for the implementation of the Concept named by the Cabinet of Ministers of Ukraine on April 20, 2005, the Order «On Approval of the Plan of Measures to Implement the Concept for the Protection of the Legal Rights and Interests of Persons Victims of Crime for 2005–2006» was issued, which provided for organizational and legal measures to strengthen the protection of human rights, victims of crime, guarantees of its procedural rights and provision of compensation for damage through preparation and submission to the Verkhovna Rada of Ukraine for consideration of the draft Law of Ukraine «On regret harm to persons affected by crime».

The main goal of the draft law was to increase the guarantees of the rights of citizens who have suffered from a crime by providing them with social assistance in the form of compensation for pecuniary damage at the expense of the state. The project determined the grounds and conditions, as well as established the order and amount of compensation at the expense of the state of pecuniary damage to individuals who have suffered from criminal attacks on their lives, health or property.

It is emphasized that currently the only positive issue in this issue is the introduction into the CPC of Ukraine of novels on the reimbursement of damage to the victim of the State Budget of Ukraine in the event and in the manner prescribed by law. However, a special law, which would determine the grounds and the procedure for compensation for damage still does not exist.

It is noted that the victim's right to protect his rights and legitimate interests both in the Criminal Procedure Code of Ukraine and in other laws is unjustifiably narrowed, does not fully comply with the norms of the Constitution of Ukraine and international legal acts in the area of protecting the rights and legitimate interests of a person in criminal proceedings.

Key words: human rights protection, concept, victim, compensation, guarantee of rights, procedural rights.

УДК 343.8

*Олена Володимирівна Сокальська,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри загально-правових дисциплін
Інституту кримінально-виконавчої служби*

ДЕРЖАВНІ В'ЯЗНИЦІ ВІДКРИТОГО ТА ЗАКРИТОГО ТИПУ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ ДАНІЇ

Постановка проблеми. В'язниця, попри її відмінності у різних країнах світу, все ж є типовою закритою установою й образ понурої будівлі з ґратами на вікнах транснаціональний. Однак у скандинавських країнах упродовж останніх десятиліть в'язниці перестали бути закладами, що вселяють страх. Данські та норвезькі дослідники наполягають на тому, що в'язниці в Скандинавії мають значні відмінності порівняно з іншими країнами. Йдеться про так звану «гуманну» в'язницю [1, с. 7]. Тому вивчення та аналіз кримінально-виконавчих механізмів у цих країнах має важливе значення і може бути корисним при реформуванні вітчизняної кримінально-виконавчої системи.

Мета статті – проаналізувати етапи розвитку пенітенціарної системи Королівства Данія, визначити засади діяльності карних закладів різних типів та умови утримання в них.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. При проведенні дослідження використано як офіційні інформаційні джерела Департаменту тюрем та пробації Данії, дані сайтів тюрем, так і наукові дослідження А. Гооса, П. Сміта, М. Йенсена, А. Вестегард, А. Шторгард, М. Платек та ін.

Основні результати дослідження. Початковий етап формування тюремної системи Данії припадає на середину XVII ст., коли тюремне ув'язнення у виді каторжних робіт прийшло на зміну смертній карі. Тоді ж було організовано перші каторжні в'язниці та робітні будинки. У 1842 р. у результаті реформи започатковано каторжні й виправні тюрми, відповідно, за системою одиначного та роздільного в нічний час утримання. Кримінальний кодекс 1866 р. унормував систему покарань у виді позбавлення волі й визначив, які категорії засуджених в установах якого типу повинні утримуватися [2]. Саме у цей час, як зазначає П. Сміт, було закладено основи пенітенціарної системи, з якої еволюціонувала сучасна в'язнична модель Данії [3, с. 134].

З ухваленням 1930 р. нового Кримінального кодексу було спрощено систему установ виконання покарань, а також взято курс на лібералізацію режиму утримання. Систему органів виконання покарань Данії з 1933 р. становили: досудові в'язниці (арештні будинки), установи «відкритого типу» для відбування покарання у виді позбавлення волі від 7 днів до 6 місяців із менш суворим

режимом утримання, державні в'язниці з підвищеним рівнем охорони для утримання засуджених до довічного ув'язнення або позбавлення волі строком від 30 днів до 16 років (закритого типу), робітні будинки, заклади для утримання осіб з психічними захворюваннями та неповнолітніх злочинців [4].

Гуманізація системи виконання покарань у Данії активно розпочалась у другій половині XX ст. У 1973 р. було створено службу пробації та реорганізовано установи виконання покарань, змінено підходи до відбування покарання неповнолітніми тощо [5, с. 86–87].

Нині у в'язничній системі Данії функціонують арештні будинки (*arresthuse*) та арештні відділення при державних в'язницях (*arrestafdelingen*), де утримуються особи до вироку суду й засуджені на строк до 6 місяців, державні в'язниці (*statsfængslet*) відкритого й закритого типів та лікувальний психіатричний заклад для злочинців (*Anstalten ved Herstedvester*). На відміну від державних в'язниць, арештні будинки при судових установах іменуються місцевими в'язницями [6].

В'язнична система Данії перебуває у віданні Міністерства юстиції, у складі якого діє Директорат тюрем і пробації, що має чотири регіональні відділи. Кожному з них підпорядковуються: в'язниці відкритого та закритого типів, арештні будинки, корекційні (*KiF-afdelinger*) заклади, хостели (*pensionerne*) і центри пробації.

У Положенні, ухваленому Директоратом 1993 р., містяться базові принципи виконання покарань: нормалізація, тобто створення у місцях позбавлення волі умов, максимально наближених до звичайних умов життя; відкритість – засудженим надається максимальна можливість контактувати зі своїми сім'ями й суспільством. Обидва ці принципи – нормалізація і відкритість – покликані знизити негативний вплив на особистість наслідків перебування у в'язниці. Принцип розвитку почуття відповідальності означає, що в процесі виконання покарання у засудженого має формуватися почуття відповідальності, що підвищує ймовірність повернення до законослухняного життя. Відповідно до принципу безпеки необхідно приділяти належну увагу як захисту громадян від посягань з боку засуджених, так і захисту осіб, які утримуються у місцях позбавлення волі або під наглядом інспекторів служби пробації, від можливих посягань. Принцип найменшого втручання передбачає застосування сили й обмежень лише в мінімально необхідному обсязі. Принцип оптимального використання ресурсів – обов'язок використовувати всі наявні ресурси, включаючи кадрові, найбільш раціональним чином [7].

У чотирьох регіонах Данії функціонують такі державні тюрми закритого та відкритого типів: у Південній Данії 5 державних в'язниць (Ренбек, Ніборг, Сьобісьогард, Рінге і Сондер Омме); Північна та Центральна Ютландія підпорядковуються одному регіональному директорату, там діють державні тюрми відкритого (*Møgelkær Fængsel, Fængsel Kragsskovhede*) та закритого типів (*Nr. Snede Fængsel, Enner Mark*). В'язниця Енне Марк – одна з найновіших у Данії. Вона була відкрита 2006 р. замість першої каторжної в'язниці Хорсенс [8].

В області Зеландія діють: установа відкритого типу в місті Їдеруп, лікувальний психіатричний заклад закритого типу (*Anstalten ved Herstedvester*) та найсучасніший карний заклад Данії – *Storstrøm*. У Столичному регіоні (*Hovedstaden*), що є найменшим за територією, але у ньому проживає найбільша кількість населення, розташована відкрита установа Хорсерьод (*Statsfængslet ved Horserød*) та тюрми Копенгагену: *Vestre Fængsel, Politigårdens Fængsel* [9].

У в'язницях відкритого типу відбувають покарання особи, засуджені до позбавлення волі на строк до 5 років. В установах закритого типу – засуджені на строк понад 5 років, злочинці, які порушили умови перебування у в'язницях відкритого типу або особи, які засуджені на менш тривалі строки позбавлення волі, але належать до певних злочинних угруповань тощо.

Відмінність установ закритого типу у тому, що у них більш суворий режим утримання, більше технічних засобів нагляду й безпеки. Територія, як правило, по периметру оточена кам'яним парканом заввишки кілька метрів. У державній в'язниці Рінге – 5-ти м паркан із колючим дротом, що освітлюється вночі по всьому периметру, також працюють датчики руху, відеоконтроль тощо.

В'язниці відкритого типу – це, переважно, комплекси одноповерхових дерев'яних будиночків, біля яких акуратні зелені газони, невеликі площадки та зони відпочинку. На відміну від закритих в'язниць, заходи безпеки у закладах відкритого типу не надто значні. Територія обнесена дрютяною огорожею. Засуджені по ній можуть вільно пересуватися, однак за межі закладу виходити

лише з дозволу адміністрації. У закладах закритого типу на прогулянці під наглядом може перебувати не більше трьох засуджених одночасно.

Розпорядок дня у всіх установах приблизно однаковий: о 6:30–7:00 засуджені прокидаються, після чого снідають та збираються; о 7:30–8:00 розпочинається робочий день у майстернях, навчальних класах або ж вони відвідують медичні чи психологічні програми; 11:30–12:00 – обід, після чого засуджені повертаються до роботи чи навчання. Робочий день завершується о 15:00. У вільний час можна займатися спортом, відвідувати бібліотеку, займатися побутовими справами. О 17:30 – вечеря, о 20:30 видаються вода та фрукти, а двері камер замикають на ніч.

Установи виконання покарань Данії розділені на відділи (секції), кожний з яких виконує свою функцію, наприклад, прийому, розподілу, пильного контролю, ресоціалізації тощо. Також наявний розподіл засуджених за категоріями: особи, які стали на шлях виправлення та готуються до звільнення, засуджені з соціально негативною поведінкою, які потребують постійного нагляду, особливо небезпечні злочинці тощо.

Засуджений, перед тим як поступити до в'язниці, має змогу ознайомитися на сайті установи з «пам'яткою для новоприбулих», де зазначено, що особа повинна мати при собі, який порядок оформлення, які умови перебування, проживання тощо. Так, у в'язниці відкритого типу Сондер Омме така пам'ятка містить таку інформацію: «У вітальні немає телевізора, тому ви можете привезти телевізор (мах. 32 дюйма) і DVD з собою, якщо строк перебування більше ніж три тижні. Забороняється вмикати в камері кавові машини та інші енерговитратні пристрої. Комп'ютер також може бути підключений за певних умов. В'язниця використовує безготівкові розрахунки» [10].

Засуджений, який прибуває до певної установи, спочатку розміщується у відділі прийому, де перебуває від 7–9 днів до кількох тижнів. У цьому відділі він розміщується лише у двомісній камері. У цей період працівники відділу складають «план» перебування засудженого в установі, де зазначають: яку реабілітаційну програму він буде проходити, яке лікування, навчальні курси йому необхідні, його трудова зайнятість тощо. Після того, як план складено, особу переводять у відповідний відділ, де йому призначається відповідальний за реалізацію даної програми.

У відділеннях, де відбувають покарання засуджені, кімнати-камери двомісні чи одномісні. Їх площа близько 8–9 м². На вікнах та дверях у відкритих в'язницях та деяких закритих грати відсутні. У Данії вважають, що самого факту перебування у камері достатньо, щоб засуджений усвідомив, що його ув'язнено, і грати для посилення цього ефекту не потрібні. З меблів у кімнаті – ліжка, стілець, стіл, поличка, шафа, холодильник й умивальник. У нових закладах закритого типу, таких як Сьобисьогард та Енне Марк у кімнатах є окремий туалет й душ. Історично так склалося, що у данських в'язницях у камері відсутнє відхоже місце. У разі необхідності, засуджений викликає електричним дзвінком наглядача і він супроводжує його в туалет. Таких викликів за ніч максимум допускається 3, далі – дзвінок блокується.

Засуджені зобов'язані працювати чи навчатися або ж проходити лікувальну програму. Також вони самостійно організовують свій побут: замовляють он-лайн продукти, які привозять двічі на тиждень, готують їжу, перуть, прибирають тощо. У кожному блоці – вітальня, кухня та місце для прання та сушки одягу.

У відкритих установах діють сімейні відділи, де засуджені можуть перебувати разом із дружиною чи чоловіком та дітьми віком до 3 років. Дружина чи чоловік з дітьми більш старшого віку можуть відвідувати заклад у вихідні дні. Кожен засуджений має право на візит близьких та родичів у продовж 4 годин 1 раз на тиждень. Такі візити можуть бути двох видів: у присутності наглядача та без нагляду. Візитер не може нічого приносити засудженому, той же може принести чай, каву, печиво, придбані в тюремному магазині. Телефонні розмови в закритих закладах дозволені з певною визначеною кількістю абонентів (5 номерів). Засуджений отримує особисту телефонну картку, якщо спробує з неї зателефонувати на інші номери, то апарат блокує виклик.

У Данії у відкритих та, в окремих випадках, закритих установах засудженим дозволено залишати заклад на вихідні чи у разі потреби (навчання, робота, відвідини близьких родичів). Таке право надається засудженим після 30 днів перебування в установі. Адміністрація надає дозвіл перебувати за межами установи за певною адресою, яка перевіряється. Така «відпустка» надаєть-

ся, як правило, з п'ятниці 15:00 до неділі 19:00–20:30, один раз на три тижні. Перед виходом на вихідні і в момент повернення до установи засуджений проходить алко- та наркотест.

Засуджений може і не скористатися цим правом, тоді невикористані дні можуть додаватися до наступної відпустки чи таким чином «компенсується» кілька днів зі строку ув'язнення. Право перебувати за межами установи з дозволу адміністрації також надається у випадках: тяжкої хвороби чи смерті близького родича, участі в судовому засіданні, лікування, укладення шлюбу, отримання роботи. Якщо особа залишить заклад без дозволу, то до її строку ув'язнення буде додано 30 днів і, як правило, таку особу переводять до закритої в'язниці.

Навіть для довічників в данських тюрмах передбачені подібні виходи за межі установи. Після 5 років ув'язнення засудженому за рекомендацією комісії зі складу адміністрації в'язниці та рішенням комісії Міністерства юстиції, відповідним наказом міністра може бути надано право на 1 годину прогулянки у супроводі працівника в'язничної служби за межами установи. Наступного року час прогулянки може бути збільшено до 2 годин.

В останні роки держава активно модернізує місця ув'язнення. Восени 2017 р. завершено будівництво та введено в експлуатацію найсучаснішу в'язницю Данії – Сторстрьом (*Storstrøm*). Сторстрьом – заклад закритого типу, розрахований на 250 засуджених. Кількість персоналу відповідає кількості засуджених. На будівництво в'язниці витрачено 1 млрд данських крон (приблизно 154 млн доларів США), що є рекордною сумою для Данії (для порівняння, норвезька в'язниця Халден коштувала 256 млн доларів). 300 камер відеоспостереження та найсучасніші електронні засоби охорони роблять її найбезпечнішою установою виконання покарання у країні. На території в'язниці 10 будівель (5 – для ув'язнених і 5 – для загальних потреб та адміністрації) [11; 12]. Також там розміщені: майстерні, спортивні споруди, бібліотека, церква, магазини, футбольні поля, культурні центри, об'єкти сільського призначення, медичні та стоматологічні установи, місця для відпочинку тощо.

У в'язниці Сторстрьом створено підґрунтя для найбільш гуманного відбування покарання засудженими та умови для їх найефективнішої ресоціалізації. Особливу увагу було приділено естетиці та якості будівель, адже, на думку фахівців, приємна обстановка сприяє створенню позитивного настрою, фізичному та психічному благополуччю як засуджених, так і персоналу.

Після відвідин нової тюрми журналістами, цілком справедливо постало питання, чи доречно для засуджених створювати такі «розкішні» умови утримання: камери з ванними кімнатами, у кожній телевізор, холодильник, у спортивних залах сучасне обладнання тощо. На це представник Директорату тюрем і пробації Данії відповів, що «ми зводили заклад відповідно до сучасних умов існування цивілізованої людини, наявність туалету в камері не є лише атрибутом комфорту, а й безпеки персоналу й економії ресурсів – засудженого у такому разі не треба супроводжувати до загального туалету». Коли 1862 р. відкрили пенітенціарій Врідслезелілле з центральним опаленням, електричним світлом та водопроводом, у громадськості виникали ж ті самі питання. Фактично, як зазначає представник Директорату, у Данії намагалися звести тюрму майбутнього, яка б не потребувала модернізації найближчі 100 років [13].

Висновки. Отже, в результаті поступальних реформ упродовж XIX–XX ст. сформувалася сучасна в'язнична система Данії, що підпорядковується Міністерству юстиції. У його складі діє Директорат тюрем і пробації, що має чотири регіональні відділи. У віданні кожного з них перебувають в'язниці відкритого та закритого типів, арештні будинки (місцеві в'язниці), корекційні заклади, хостели і центри пробації.

Основними засадами виконання покарань у Данії є: нормалізація, тобто створення у місцях позбавлення волі умов наближених до умов життя на волі, відкритість, розвиток почуття відповідальності, безпека; принцип найменшого втручання та оптимальне використання ресурсів.

Відмінність установ закритого типу у тому, що у них більш суворий режим утримання, більше технічних засобів нагляду й безпеки. У відкриті заклади поміщаються особи, засуджені до позбавлення волі строком до 5 років. На відміну від закритих в'язниць, заходи безпеки у закладах відкритого типу не такі значні. Засуджені можуть вільно пересуватися територією, але за межі закладу виходити лише з дозволу адміністрації. Засуджені зобов'язані працювати або навчатися,

або проходити терапевтичні чи медичні курси. Також вони самостійно організовують свій побут, що вважається одним із елементів ресоціалізації.

Використані джерела

1. Smith P. S. Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice: Embraced by the Welfare State / P. S. Smith, T. Ugelvik. – London, 2017. – 456 p.
2. Гоос А. Тюремные учреждения в Дании / А. Гоос // Тюремный вестник. – 1896. – № 10. – С. 556–563.
3. Smith P. S. The modern penitentiary and Denmark – A few notes about Danish prison reform 1835–1842 / P. S. Smith // Kriminaliteten er ikke hva den var – avviket i historisk lys : Rapport fra NSfKs 42. forskerseminar Bergen, Norge 2000. – København, 2001. – S. 130–137.
4. Сокальська О. В. Становлення в'язничної системи Королівства Данія (XVIII–XX століття) / О. В. Сокальська // Право і суспільство. – 2017. – № 1. – Ч. 2. – С. 221–225.
5. Platek M. Systemy penitencjarne państw skandynawskich: na tle polityki kryminalnej, karnej i penitencjarnej / M. Platek. – Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. – 2007. – 502 s.
6. Шторгард А. Кримінальна юстиція та пенітенціарна система Данії / А. Шторгард // Публічне право. – 2014. – № 4 (16). – С. 99–103.
7. Kriminalforsorgens Principprogram [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kriminalforsorgen.dk>.
8. Enner Mark Fængsel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kriminalforsorgen.dk/Enner-Mark-Faengsel-3974.aspx>.
9. В'язнична система Данії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://superikvs.wixsite.com/ikvsdania>.
10. Introduktion Sønder Omme Fængsel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kriminalforsorgen.dk/Files/Afdelinger/Stats%C3%A6ngslet%20ved%20S%C3%B8nder%20Omme/Pdf%20filer/Info_Sdr.Omme.pdf.
11. Storstrøm Fængsel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cfmoller.com/p/storstroem-faengsel-i2730.html>.
12. Storstrøm Fængsel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kriminalforsorgen.dk/Stats%C3%A6ngslet-p%C3%A5-Nordfalster-3994.aspx>.
13. «Hvorfor tilbyder I luksus til indsatte?» Fængselsdirektør svarer på spørgsmål fra forargede borgere [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dr.dk/nyheder/indland/hvorfor-tilbyder-i-luksus-til-indsatte-faengselsdirektoer-svarer-paa-spoergsmaal-fra>.

Сокальська О. В. Державні в'язниці відкритого та закритого типу в пенітенціарній системі Данії

У статті досліджено засади діяльності та режим утримання у в'язницях закритого та відкритого типів у Данії. Розкрито етапи становлення в'язничної системи Данії від XVIII ст. до сьогодення. Зазначено, що пенітенціарна система Данії підпорядковується Директорату тюрем і пробації Данії. Визначено, які установи виконання покарань у виді позбавлення волі діяли у той чи інший період, законодавче забезпечення пенітенціарної сфери, локацію усіх закладів по регіонах Данії, принципи діяльності та відомчу підпорядкованість Міністерству юстиції. Встановлено, що кожному з чотирьох регіональних відділів Директорату тюрем і пробації підпорядковуються: в'язниці відкритого та закритого типів, арештні будинки, корекційні (*KiF-afdelinger*) заклади, гостели (*pensionerne*) і центри пробації.

Автором окреслено загальні риси режиму утримання у карних закладах Данії, зокрема, розпорядок дня засуджених, порядок прибуття до закладу і призначення програми відбування покарання, можливість залишення закладу у вихідні дні, побутові умови тощо. Також визначено особливості функціонування закладів закритого та відкритого типів, функціонування сімейних відділів в останніх, посилені засоби нагляду у закладах закритого типу. Детальна увага приділена найсучаснішій в'язниці Данії – *Storstrøm*.

Ключові слова: пенітенціарна система, Королівство Данія, Директорат тюрем і пробації, установи виконання покарань закритого та відкритого типу, *Storstrøm*.

Sokalska O. The open and high-security state prisons in the penitentiary system of Denmark

The article analyzes the stages of Denmark prison reform during the XVIII–XXI centuries. Legal and organizational rules for the penitentiary and prison convicts. The prison system of the Kingdom of Denmark in the XVII century consists of the home detention, the prison with forced labour for dangerous criminals, the workhouses for homeless, beggars and petty criminals that later turned into a manufactory of forced labour with a view to profit. According to the Royal decree 1842 both Auburn and Pennsylvania institutions were to be constructed and form the basis of the forthcoming Danish prison system.

Denmark's penitentiary system is subject to the Directorate of Prisons and Probation of Denmark. It has been determined which penitentiary institutions have been active in one or another period, the legislative provision of the penitentiary sector, the location of all institutions in the regions of Denmark, the principles of activity and departmental subordination to the Ministry of Justice. It has been established that each of the four regional departments of the Directorate of Prisons and Probation is subordinate to: open and closed prisons, arrest houses, correctional institutions, hostels and probation centers.

The prisoners attend classes, work a standard Danish workweek (37 hours), and even do their own shopping and cooking. Married couples are often allowed to live together and even with their children if under 3 years old. The result, seemingly, is an extremely low rate of recidivism. Inmates are able to easily transition from prison to everyday life.

The author outlines the general features of the regime of detention in the penal institutions of Denmark, in particular, the order of the day of the convicts, the order of arrival in the institution and the appointment of the program of

serving a sentence, the possibility of leaving the institution on weekends, living conditions, etc. The peculiarities of the functioning of closed and open-type institutions, the functioning of family departments in the latter, and strengthened supervision facilities in closed-type institutions are also identified. Detailed attention is paid to the most advanced prison in Denmark – Storstrøm.

Key words: The Open and High-Security State Prisons, penitentiary system, The Kingdom of Denmark, The Directorate of Prisons and Probation, Storstrøm.

УДК 34.0.1

*Вікторія Володимирівна Соломінчук,
юрисконсульт Київської міської організації
Профспілки працівників освіти і науки України*

ДО ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОФСПІЛОК У СОЦІАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ

Постановка проблеми. Нові суспільно-політичні реалії – загострення суперечностей у багатьох розвинених державах світу, демографічні зміни, посилення економічної кризи – зумовлюють переосмислення ролі робітничого руху та професійних спілок у соціальній державі.

Все частіше мирні протестні акції працівників у Європі переростають у масові протистояння та сутички, професійні спілки в багатьох державах світу втрачають свої позиції. Ці та інші процеси віддзеркалюють необхідність пошуку нових підходів до ролі профспілок у соціальній державі, до оновлення і удосконалення їхніх функцій, адаптації до потреб та запитів людей праці відповідно до соціальних, політичних і міжнародних змін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню розвитку концепції та моделей соціальної держави присвячено праці провідних зарубіжних вчених, зокрема таких як Ф. Хайєка, Г. Геллера, В. Абендрота, Ч. Лебо, Н. Гінзбурга, Н. Ферніса, А. Сапіра. Фундаментальними дослідженнями соціальної держави, на нашу думку, є праці вітчизняних фахівців-теоретиків юридичної науки – Ю. Шемшученка, Н. Оніщенко, Б. Андрусишина, І. Кресіної, Н. Пархоменко, О. Скрипнюка, С. Бобровник, А. Колодія, В. Копейчикова, С. Тимченка, П. Рабіновича, М. Хавронюка, В. Бабкіна, О. Пушкіної, І. Яковюка.

У розробку наукових поглядів щодо визначення ролі та місця профспілок на сучасному етапі державотворення в Україні вагомий внесок зробили В. Кравчук, В. Корнієнко, М. Денисюк, О. Ващук, М. Новіков, І. Сопелкін, В. Цвих, О. Тупиця.

Метою статті є визначення ролі професійних спілок у сучасній соціальній державі.

Основні результати дослідження. Найбільш відомою періодизацією розвитку концепції соціальної держави є запропонована Й. Альбером, який виділив п'ять етапів становлення соціальної держави: 1-й етап – передісторія становлення соціальної держави (1800–1880 рр.); 2-й етап – початок розбудови соціальної держави (1880–1914 рр.); 3-й етап – розширення соціальної діяльності держави (1918–1960 рр.); 4-й етап – розширення можливостей розвитку соціальної держави (1960–1975 рр.); 5-й етап – уповільнення темпів розвитку соціальної держави (починаючи з 1975 р.) [1, с. 25–34].

Перший етап становлення концепції соціальної держави був тісно пов'язаний із виникненням соціального законодавства у Франції та Великій Британії у відповідь на боротьбу працівників за свої права і збігся у часі з появою законодавства про працю та про профспілки.

Родоначальник концепції соціальної держави – німецький учений Л. фон Штейн великого значення у своїх працях надавав вирішенню «робітничого питання». Він наголошував на тому, що соціальна держава зобов'язана захистити робітників від капіталу, підтримувати абсолютну рівність у правах для всіх суспільних верств, сприяти економічному та суспільному прогресу всіх своїх громадян [2, с. 219].

Другий етап становлення концепції соціальної держави характеризувався перетворенням ліберальної держави на соціально-правову, значний вплив на формування якої мала Католицька церква. Велике значення у сформованій у той час соціальній доктрині також відводилося робітничому